

slitinn úr tengslum við lögskipti þau, sem á bak við hann lágu.

Samkvæmt ofanrituðu var stefnanda rétt að sækja mál þetta á heimilisvarnarþingi skuldara samkvæmt 73. gr. laga nr. 85/1936 svo og á greiðslustað víxilsins samkvæmt 3. mgr. 82. gr. sömu laga, en verður hins vegar ekki talið heimilt að höfða mál þetta fyrir bæjarþingi Reykjavíkur samkvæmt 1. mgr. 82. gr. laga nr. 85/1936, eins og málið er vaxið.

Verður því að vísa málinu ex officio frá dómi.

Málskostnaður fellur niður.

Stefán M. Stefánsson, fulltrúi yfirborgardómara, kvað upp dóm þenna.

Dómsorð:

Máli þessu er ex officio vísað frá dómi.

Föstudaginn 21. maí 1965.

Nr. 38/1965. **Torfi Bryngeirsson og Jón Bryngeirsson**

(Jón Hjaltason hrl.)

gegn

Hraðfrystistöð Vestmannaeyja

(Sveinn Haukur Valdimarsson hrl.).

Dómsmenn:

hæstaréttardómararnir Þórður Eyjólfsson, Gizur Bergsteinsson, Jónatan Hallvarðsson og Logi Einarsson og prófessor Theódór B. Línðal.

Skuldamál.

Dómur Hæstaréttar.

Frey móður Þorsteinsson, bæjarfógeti í Vestmannaeyjum, hefur kveðið upp héraðsdóminn.

Áfrýjendur, sem skotið hafa máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 17. febrúar 1965, krefjast þess, að stefnda verði dæmt að greiða þeim kr. 20.969,43 ásamt 7% ársvöxtum frá 1. desember 1962 til 1. janúar 1965 og 6% ársvöxtum frá þeim degi til greiðsludags og svo málskostnað í héraði og hér fyrir dómi.

Stefndi krefst staðfestingar héraðsdóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti úr hendi áfrýjenda.

Í 1. gr. laga nr. 33/1958 um útflutningssjóð o. fl. segir, að hlutverk útflutningssjóðs, sem stofnaður var með lögum nr. 86/1956, sé „að styðja útflutningsatvinnuvegi landsmanna á þann hátt, sem fyrir er mælt í“ lögunum, og er þar m. a. kveðið á um verðbætur útfluttra sjávarafurða og lágmarksverð fisks til útvegsmanna. Hljóðar 2. mgr. 14. gr. laganna svo: „Á freðfisk, saltfisk, skreið og hrogn, sem framleitt er úr bátafiski, sem veiddur er frá 1. janúar til 14. maí 1958, skal greiða útvegsmönnum útflutningsbætur úr útflutningssjóði, er nema 26.85% af fob-verði varanna“. Í 1. mgr. 16. gr. laganna segir, að á „fisk, veiddan frá 1. janúar til 14. maí 1958“ skuli „greiða fiskvinnslustöðvum (hraðfrystihúsum, framleiðendum saltfisks og skreiðar svo og fiskimjölsverksmiðjum) bætur úr útflutningssjóði“ eftir reglum, sem þar eru síðan taldar. Þá segir m. a. svo í 2. mgr. sömu greinar: „Það skilyrði er sett fyrir þessum greiðslum útflutningssjóðs, að fiskvinnslustöðvar greiði útvegsmönnum báta ekki lægra verð en kr. 1.21 fyrir hvert kg af þorski, slægðum með haus, og tilsvarandi fyrir aðrar fisktegundir“.

Áfrýjendur, sem voru eigendur vélbátsins Bryngeirs, VE 232, og gerðu hann út í félagi, seldu stefnda afla bátsins á vetrarvertið 1958, þ. e. tímabilið 1. janúar til 14. maí, eins og í héraðsdómi greinir. Samkvæmt því, sem fram er komið í málinu, greiddi stefndi áfrýjendum lágmarksverð aflans, sbr. ákvæði 2. mgr. 16. gr. laga nr. 33/1958, er áður getur.

Í bréfi Landssambands íslenzkra útvegsmanna til áfrýjenda, dags. 1. desember 1962, segir: „Endanlegt andvirði aflaverðbóta bátaútvegsins 1958 af fiskinnleggi yðar hjá Hraðfrystistöð Vestmannaeyja hefur orðið samtals kr. 56.845.93“. Er hvorki vefengd fjárhæð verðbóta þessara né heldur það, að réttilega sé lagður til grundvallar afli á bát áfrýjenda tímabilið frá 1. janúar til 14. maí

1958, er seldur var stefnda, sbr. 2. mgr. 14. gr. laga nr. 33/1958, sem að framan er rakin.

Í málinu hefur verið lögð fram svofelld:

„Yfirlýsing.

Eg undirritaður, Jón Bryngeirsson, Búastöðum, Vestmannaeyjum, afsala hér með til Hraðfrystistöðvar Vestm.-eyja, Vestmannaeyjum, öllum væntanlegum uppbótum úr Útfl.sjóði fyrir fisk m/b Bryngeirs, VE 232, innlagðan hjá Hraðfrystistöð Vestmannaeyja á tímabilinu 7/1—15/5 1958.

Vestmannaeyjum, 16. maí 1958.

Jón Bryngeirsson.“

Í héraðsdómi er lýst horfi aðilja við skjali þessu, sem áfrýjandi Torfi tjáist á sínum tíma hafa verið samþykktur, en á grundvelli þess greiddi stefndi áfrýjendum samtals kr. 35.876.50. Svarar sú greiðsla til kr. 0.50 á hvert kg fisks og hroga frá áfrýjendum nefnda vetrarvertíð, en nemur eigi þeirri fjárhæð, sem ætla má eftir gögnum málsins banka í Vestmannaeyjum hafa lánað á umræddum tíma gegn tryggingu í slíkum verðbótum sem þeim, er hér var um að tefla.

Samkvæmt bréfi Landssambands íslenzkra útvegsmanna 12. maí 1965, sem lagt hefur verið fram í Hæstarétti, voru stefnda greiddar umræddar aflaverðbætur áfrýjenda sem hér segir:

11. ágúst 1958	kr. 15.000.00
11. september 1958	— 5.000.00
21. október 1958	— 9.500.00
21. nóvember 1958	— 4.000.00
5. marz 1959	— 5.500.00
14. maí 1960	— 17.845.93

Samtals kr. 56.845.93

Greitt áfrýjendum, eins og áður

greinir

Mismunur kr. 20.969.43,

sem áfrýjendur krefjast úr hendi stefnda, er neitar greiðslu með skírskotun til framangreindrar yfirlýsingar, svo sem nánar er rakið í forsendum hins áfrýjaða dóms. Í þeirri yfirlýsingu felst samkvæmt orðum hennar fortakslaust afsal verðuppbóta þeirra, sem um er að tefla, í hendur stefnda. Ef stefndi hins vegar héldi samkvæmt því afsali verðbótum áfrýjenda að umræddum hluta, samþýddist það ekki ákvæðum laga nr. 33/1958 um efnahagslegan stuðning við útvegsmenn og fiskvinnslustöðvar, sem skipti málsaðilja varða og að framan eru að nokkru rakin. Að svo vöxnu þykir stefndi eigi, eins og á stendur, mega bera fyrir sig afsalsgerning áfrýjenda, sbr. 32. gr. laga nr. 7/1936. Verður stefnda því dæmt að greiða áfrýjendum eftirstöðvar verðbótanna, að frádrægnum 7% ársvöxtum af fjárhæð þeirri, er stefndi innti af hendi, eins og hún var á hverjum tíma, frá 16. maí 1958, unz hún var að fullu endurgreidd, þ. e. kr. 20.045.99, ásamt vöxtum, eins og krafist er, og svo málskostnað í héraði og hér fyrir dómi, samtals kr. 15.000.00.

Dómsorð:

Stefndi, Hraðfrystistöð Vestmannaeyja, greiði áfrýjendum, Torfa Bryngeirssyni og Jóni Bryngeirssyni, kr. 20.045.99 ásamt 7% ársvöxtum frá 1. desember 1962 til 1. janúar 1965 og 6% ársvöxtum frá þeim degi til greiðsludags og svo málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti, samtals kr. 15.000.00, að viðlagðri aðför að lögum.

Dómur bæjarþings Vestmannaeyja 2. febrúar 1965.

Mál þetta, sem dómtekið var hinn 29. f. m., er höfðað, að undangenginni sáttaumleitan fyrir sáttanefnd, af Torfa Bryngeirssyni, Fífilgötu 5, Vestmannaeyjum, og Jóni Bryngeirssyni, Búastöðum, Vestmannaeyjum, með stefnu, útgefinni 10. marz 1964, birtri s. d., á hendur Ólafi Gunnarssyni framkvæmdastjóra, Hásteinsvegi 49, Vestmannaeyjum, f. h. Hraðfrystistöðvar Vestmannaeyja, Vestmannaeyjum, til greiðslu á eftirstöðvum af

aflaverðbótum vegna m/b Bryngeirs, VE 232, á vertíðinni 1958, að fjárhæð kr. 20.969.43, ásamt 7% ársvöxtum frá 1. desember 1962 til greiðsludags og alls kostnaðar að skaðlausu.

Stefndi lét mæta í málinu og gerði þær réttarkröfur, að hann yrði algerlega sýknaður af öllum kröfum stefnenda og honum tildæmdur hæfilegur málskostnaður úr hendi stefnenda að mati réttarins.

Stefnendur áttu saman um skeið m/b Bryngeir, VE 232, og gerðu hann út í félagi. Á vetrarvertíðinni 1958 lögðu þeir afla bátsins upp hjá stefnda, Hraðfrystistöð Vestmannaeyja. Auk gangverðs fyrir fiskinn greiddi stefndi þeim kr. 35.876.50 fyrir væntanlegar uppbætur úr útflutningssjóði og fékk í hendur svoljóðandi yfirlýsingu, undirritaða af stefnanda Jóni Bryngeirssyni 16. maí 1958:

„Ég undirritaður Jón Bryngeirsson, Búastöðum, Vestmannaeyjum, afsala hérmeð til Hraðfrystistöðvar Vestmannaeyja, Vestmannaeyjum, öllum væntanlegum uppbótum úr útflutningssjóði fyrir fisk m/b Bryngeirs, VE 232, innlagðan hjá Hraðfrystistöð Vestmannaeyja á tímabilinu 7/1 — 15/5 1958.“

Stefnendur halda því fram, að svo hafi verið um samið, að þeir fengju frekari greiðslu fyrir uppbæturnar, ef endanlegt uppgjör sýndi herra verð en þeir fengu. Með bréfi, dags. 1. desember 1962, frá Landssambandi íslenskra útvegsmanna var þeim tilkynnt, að aflaverðbætur af fiskinnleggi bátsins til stefnda á árinu 1958 fyrir 15. maí hefðu numið kr. 56.845.93. Eins og áður er getið, höfðu þeir fengið greiddar kr. 35.876.50, og töldu þeir sig því eiga rétt til mismunarins, kr. 20.969.43. Er þeir kröfðu stefnda, neitaði hann greiðslu, og var því mál þetta höfðað.

Stefndi kveðst hafa keypt aflaverðbæturnar á ákveðnu verði, og stefnendum hafi ekki verið lofað viðbótargreiðslum, þótt svo kynni að reynast við endanlegt uppgjör, að verðmæti þeirra væri meira. Af þessum ástæðum krefst hann sýknunar af öllum kröfum stefnenda.

Stefnandi Jón Bryngeirsson gaf skýrslu fyrir réttinum. Hann sagði, að Þórður F. Ólafsson, sem þá var prókúruhafi fyrir Hraðfrystistöðina, hefði samið áðurgreinda yfirlýsingu, en sjálfur hefði hann undirritað hana. Á þessum tíma hafi verið óvíst um, hve miklu útflutningsuppbæturnar myndu nema, en þeim stefnendum hafi verið greidd ákveðin upphæð fyrir kílóíð, og jafnframt hafi þeim verið lofað, að greitt yrði meira, ef endanlegt uppgjör sýndi, að hærri fjárhæð fengist fyrir þær. Einnig hafi

verið um talað, að stefndi fengi einhverja þóknun í sinn hlut, 2—3 aura á kílóíð.

Stefnandi Torfi Bryngeirsson gaf einnig skýrslu fyrir réttinum. Hann kannaðist við áðurgreinda yfirlýsingu og kvaðst ekki muna betur en hann hafi verið henni samþykkur á sínum tíma. Ákveðna greiðslu hafi þeir fengið frá stefnda, er yfirlýsingin var gefin, og greiðslu höfðu þeir áður fengið, en meiningin hafi verið, að frekari greiðslu ættu þeir að fá, ef útflutningsuppbæturnar reyndust meiri en sú fjárhæð, sem þeir höfðu mótttekið. Hann kvaðst ekki muna betur en það hafi verið Þórður F. Ólafsson, sem samdi við þá bræðurna á þá leið, sem nú hefur verið lýst.

Þórður F. Ólafsson mætti sem vitni. Hann kveðst ekki muna sérstaklega eftir yfirlýsingu Jóns Bryngeirssonar, en taldi sennilegt, að hann hefði samið hana, enda hefði hann annazt um kaup á útflutningsuppbótum fyrir stefnda. Sagði hann, að á fyrstu árum sínum í Vestmannaeyjum hafi Hraðfrystistöðin stundum keypt útflutningsuppbætur af bátum, sem lögðu þar upp, og fyrir ákveðið verð. Síðan hafi bankinn farið að krefjast þess, að uppbæturnar yrðu innifaldar í fiskveðunum, og var þá farið að ganga eftir því að fá þær keyptar af viðkomandi útgerðarmönnum. Stundum hafi þá verið lofað, að þær yrðu gerðar upp, eins og endanlegt uppgjör kynni að sýna, og var þá seljendum afhent skrifleg yfirlýsing í þá átt. Taldi hann, að stefnendur ættu að hafa í höndum slíka yfirlýsingu, ef þeim hefði verið lofað, að aflaverðmætin yrðu greidd eftir endanlegu uppgjöri.

Guðlaugur Stefánsson forstjóri gaf einnig vitnaskýrslu í málinu. Hann kveðst ekki muna sérstaklega eftir yfirlýsingu Jóns Bryngeirssonar, en þetta væri ein af fjölmörgum yfirlýsingum, sem útgerðarmenn gáfu fiskvinnslustöðvunum á þessu tímabili. Hann kvaðst hafa unnið í Útvegsbankanum um þetta leyti og meðal annars haft með höndum veðsetningar á fiski. Hann kvaðst minnst þess, að á árinu 1958 frá 15. maí hafi bankinn krafizt þess, að útflutningsuppbæturnar yrðu veðsettar bankanum ásamt fiskinum. Hafi þetta gengið fram, en þó hafi ein stöðin neitað að verða við þessum kröfum bankans. Upp frá þessu fengu stöðvarnar afsal frá útgerðarmönnum fyrir útflutningsuppbótunum, og kvaðst hann halda, að á tímabilinu frá 15. maí 1958 til áramóta hafi afsöl yfirleitt verið bundin því skilyrði, að vinnslustöðvarnar greiddu útgerðarmönnum það, sem endanlega kæmi inn fyrir útflutningsuppbæturnar, og á árinu

1959 hafi það verið almenn regla, eftir því sem hann bezt vissi. Hann sagði, að fyrir 15. maí 1958 hafi það eitthvað tíðkast, að útgerðarmenn seldu stöðvunum útflutningsuppbæturnar, og hafi þær þá venjulega verið seldar á ákveðnu verði, en ekki miðað við raunverulegt verðmæti þeirra. Kvaðst hann ekki vita annað en það hafi verið algild regla fyrir þenna tíma, að uppbæturnar væru keyptar á föstu verði, ef þær á annað borð voru seldar. Hins vegar gæti hugsast, að útgerðarmenn hafi samið á annan veg, þótt starfsmönnum bankans yrði ekki um það kunnugt. Hann sagði, að afsölin, sem bankanum bárust, hafi ekki tilgreint ákveðið verð, og viti hann því ekki, hvað hverjum og einum útgerðarmanni kann að hafa verið fært til tekna hjá stöðvunum fyrir útflutningsuppbæturnar.

Eins og framburðir Guðlaugs Stefánssonar og Þórðar F. Ólafssonar bera með sér, benda þeir til, að stefndi hafi keypt útflutningsuppbæturnar á föstu verði og hefði því átt að bera halla eða gróða, eftir því hversu miklu þær næmu, er endanlegt uppgjör færi fram. Afsal Jóns Bryngeirssonar er ekki bundið neinum skilyrðum, og engin sönnun hefur komið fram, er gefi til kynna, að samkomulag milli aðiljanna hafi verið á þá leið, sem stefnendur halda fram. Jón Bryngeirsson var skipstjóri bátsins og fyrirsvarsmaður útgerðarinnar, og meðstefnandi Torfi Bryngeirsson taldi sig hafa verið samþykkan afsalinu á sínum tíma. Líta verður því svo á, að yfirlýsingin sé bindandi fyrir báða stefnendur. Af hálfu þeirra er því einnig haldið fram, að afsalið sé ekki bindandi vegna ákvæða 7. gr. laga nr. 73/1933. Rétt er að vísu, að endurgjaldið, sem stefndi greiddi fyrir útflutningsuppbæturnar, var allmiklu lægra en raunverulegt verðmæti þeirra nam endanlega, en á það ber að líta, að endurgjaldið var innt af hendi, rúmum fjórum árum áður en uppgjör fór fram. Verður því ekki talið heimilt að beita ákvæðum umræddrar greinar.

Með tilvísun til þess, er tekið hefur verið fram, þykir bera að sýkna stefnda af öllum kröfum stefnenda, en eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður falli niður.

Dómsorð:

Stefndi, Hraðfrystistöð Vestmannaeyja, skal vera sýkn af kröfum stefnenda, Torfa Bryngeirssonar og Jóns Bryngeirssonar, í máli þessu.

Málskostnaður falli niður.
